

ŪKINĖ VEIKLA LIETUVOS VALSTYBINIUOSE PARKUOSE

Jurgita Raudonytė

Vilniaus universitetas, M. K. Čiurlionio g.21/27, LT-03101, Vilnius

El. paštas: jurgita.raudonyte@gf.vu.lt

Raudonytė J. AGRICULTURAL ACTIVITIES IN STATE PARKS OF LITHUANIA. *Annales Geographicae* 42(1–2), 2009.

Abstract. Lithuanian agrarian landscape is a result of thousand years lasting human activities of domestication of wooded landscape and its use for farming purposes. Agricultural lands nowadays account for more than a half (approximately 53 per cent) of country area. Some agricultural lands fall into the group of protected areas. The aim of this article is to survey the conditions and problems of agricultural activities in state parks of Lithuania.

References 22. Figs 4. Table 2. In Lithuanian, summary in English

Keywords: state parks, farming, agricultural lands

Received: 14 March 2009; accepted: 10 September 2009

Įvadas

Lietuvos saugomų teritorijų tinklo kūrimo, transformavimo bei plėtros istorija yra ilga ir sudėtinga, jos šaknys siekia seniausius šalies laikus (Kavaliauskas, 2006). Galima teigti, kad nuo 1992 m. turime ne pavienes saugomas teritorijas, ne saugomų teritorijų tinklą, o moksliskai pagrįstą saugomų teritorijų sistemą. Ją šiuo metu sudaro 6 valstybiniai rezervatai, apie 372 draustiniai, 35 valstybiniai parkai (5 nacionaliniai ir 30 regioninių parkų), 1 biosferos rezervatas, 26 biosferos poligonai, 3 atkuriamieji sklypai ir daugiau kaip 450 saugomų gamtos paveldo objektų.

Saugomose teritorijose dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės svarbos, gamtos ir kultūros paveldo vertybių netolygaus išsidėstymo, universalios gamtos išteklių vertės bei žmogaus veiklos neišvengiamai susikerta išsaugojimo ir ūkinio naudojimo interesai. Ūkinė veikla saugomose teritorijose yra reguliuojama. Daugumoje saugomų teritorijų apsauga buvo siejama su ūkinės veiklos draudimu toje teritorijoje. Kadangi Lietuva yra mišriųjų miškų zonoje, tai nenaudojami žemės plotai per kelerius metus apauga krūmais ir medžiais, keičiasi žolinė augalija. Dėl to saugomos teritorijos, kuriose buvo uždrausta tokia ūkinė veikla, kaip šienavimas ir ganiava, pasikeitė. Minėta ūkinė veikla palaiko ekosistemų pusiausvyrą. Būtina atsižvelgti į tai, kad kai kurios ekosistemos negali išlikti savaime be žmonių įsikišimo (Baškytė, 2006; Mirinas ir kt., 2007). Netvarkomos natūralios ar pusiau natūralios pievos užželia krūmais ir praranda joms būdingą biologinę įvairovę. Pavyzdžiui, nyksta drugių populiacijos, kurios gali gyventi tik aukštažolėse pievose, gerai apšviečiamose ir įšildomose saulės. Nenušienautuose nendrynuose ilgai greičia dumblių procesai, negali perėti vandens paukščiai (ES buveinių..., 2007).

Norint išvengti tokių neigiamų pasekmių, ūkinė veikla saugomose teritorijose yra iš dalies arba visiškai draudžiama, priklausomai nuo to, kokios kategorijos yra saugoma teritorija. Griežčiausiai ūkinė veikla yra ribojama (draudžiama bet kuri ūkinė veikla) rezervatuose, nes jie steigiami siekiant išsaugoti ypač vertingus gamtos ir kultūros kompleksus, užtikrinti natūralią gamtinių procesų eigą (Lietuvos Respublikos ..., 2001b).

Saugomose teritorijose vykdoma tokia ūkinė veikla, kaip žemės ūkis, miškų ūkis, žvejyba. Kiek teko domėtis, detalesnių duomenų apie ūkinę veiklą, vykdomą saugomose teritorijose, t. y. kokia veikla vyrauja atskirose saugomose teritorijose, kokie jos mastai ir pan., nepateikiama. Vienas pagrindinių šaltinių yra Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba. Todėl šiame darbe daugiau analizuojama tik žemės ūkio veikla.

Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatyme žemės ūkio veikla (ūkininkavimas) apibrėžiama kaip žemės ūkio produktų gamyba, paslaugų žemės ūkiui teikimas ir (arba) geros agrarinės ir aplinkosauginės žemės būklės palaikymas (Lietuvos Respublikos..., 2008c). E. Grakauskas teigia, kad ūkininkavimui, kaip ir kitai ūkinei komercinei veiklai, būdingi bendrieji požymiai: pirmiausia veiklos tęstinumas, nuolatinis pobūdis. Antra, ūkininkavimas yra ir turi būti savarankiška veikla. Trečia, ūkininkavimu siekiama

atlygio, t. y. pelno (Grakauskas, 2004). Toliau jis rašo, kad visi minėtieji bendrieji ūkinės komercinės veiklos požymiai ūkininko veikloje turi specifinių bruožų ir išskirtinių išraiškos formų: 1) ūkininkavimas yra ir turi visuomenėje ir gamyboje turėti ypatingą padėtį, kurią lemia specialaus, gamtinio (biologinio) būdo žmonių egzistencijai būtinoms produktams pagaminti naudojimas; žemės, gyvulių ir paukščių bei gamtos procesų sąveikos operatoriaus ir vadybininko – ūkininko veiklos unikalūs rezultatai – maisto produktai žmonėms ir žaliavos pramonei; 2) ūkininkavimas yra ne šiaip sau nuolatinio pobūdžio, tęstinė veikla, o žemės ūkio veikla, priklausoma nuo gamtinių, klimatinių ir sezoninių sąlygų; 3) ūkininkavimo veikla, lemiamą prieš tai nurodytų veiksnių, pasižymi didelėmis sąnaudomis, todėl neišvengiamai yra žemesnio rentabilumo ir mažesnio pelningumo negu bet kuri kita veikla; 4) ūkininkavimas yra ypatinga gyvensena, turinti savitų bruožų, tradicijų, socialinių psichologinių nuostatų. Šių požymių visuma leidžia apibrėžti ūkininkavimą kaip unikalią, specifinę, specialią žmonių ir gamtos objektų sąveikos pagrindu vykdomą profesionalią veiklą, kuriai būdinga savita gyvensena ir bruožai (Grakauskas, 2004).

Šio darbo tikslas yra apžvelgti ūkinės veiklos sąlygas bei problemas Lietuvos valstybinuose parkuose.

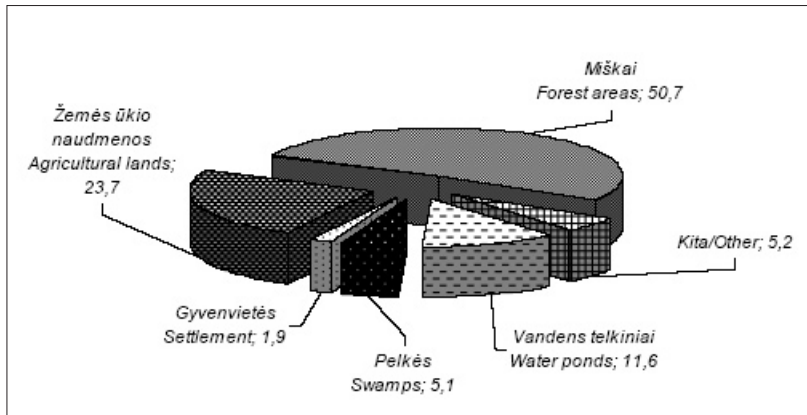
Straipsnyje nagrinėjamos ne visos saugomos teritorijos, o tik valstybiniai parkai. Valstybinius parkus sudaro nacionaliniai ir regioniniai parkai. Nacionaliniai parkai įsteigti nacionalinės svarbos gamtiniam ir kultūriniam kraštovaizdžiui, reprezentuojančiam šalies etnokultūrinių sričių gamtos bei kultūros savitumus, saugoti ir tvarkyti. Regioniniai parkai įsteigti gamtinio, kultūrinio ir rekreacinio požiūriais regioninės svarbos kraštovaizdžiui ir ekosistemoms saugoti, jų rekreaciniam bei ūkiniam naudojimui reglamentuoti (Lietuvos Respublikos..., 2001b).

Saugomų teritorijų sistemos sukūrėjas prof. P. Kavaliauskas teigia, kad valstybiniai parkai yra labiausiai įkūrimo tikslais, pobūdžiu, dydžiu bei valdymu įvairuojanti saugomų teritorijų kategorija. Profesorius išskyrė tris galimus valstybinio parko modelius: 1) konservacinį; 2) rekreacinį ir 3) kombinuotąjį. Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių sąlygomis įgyvendintas kombinuotasis valstybinio parko modelis. Jis pasižymi gamtinio ir (ar) kultūrinio vientisumu, kuriame pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos krypčių prioriteto, taip pat rekreacinės ir ūkinės zonos (Kavaliauskas, 1992; Baškytė, 2006).

1. Valstybinių parkų žemės fondas

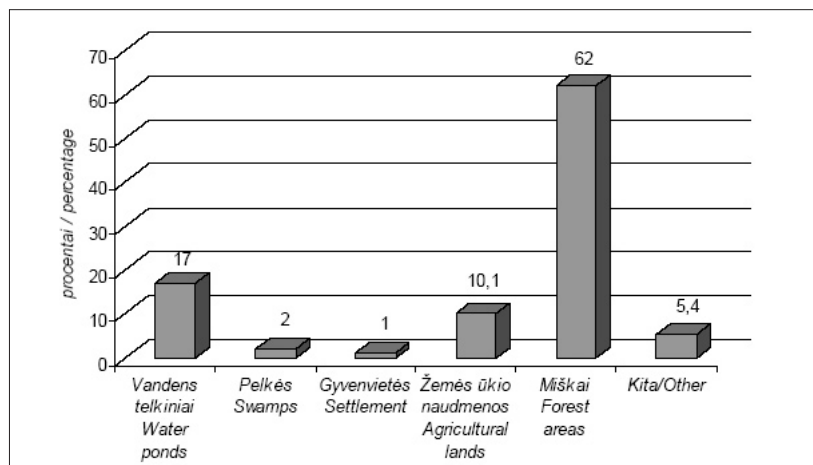
Saugomų teritorijų tinklas Lietuvoje šiuo metu užima virš 999 tūkst. ha, t. y. 15,3 proc. šalies ploto. Iš jų apie 603 tūkst. ha užima valstybiniai parkai. 1 lentelė sudaryta remiantis Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos duomenimis, kur nurodyta, kad nacionaliniai parkai (iš viso 5) užima virš 156 tūkst. ha, regioniniai parkai (iš viso 30) – daugiau kaip 446,6 tūkst. ha bendro saugomų teritorijų ploto. Miškai valstybinuose parkuose užima virš 305,6 tūkst. ha (50,7 proc. valstybinių parkų teritorijos), vandens telkiniai – virš 69,5 tūkst. ha (11,6 proc.), gyvenvietės – virš 11,3 tūkst. ha (1,9 proc.). Į šiuos duomenis nepatenka Pavilnių ir Verkių regioniniai parkai, nes šių parkų nėra žemės naudmenų suvestinės. Žemės ūkio naudmenos (t. y. ariamoji žemė, pievos, ganyklos) valstybinuose parkuose užima daugiau kaip 142,6 tūkst. ha (23,7 proc.), pelkės – virš 30,5 tūkst. ha (5,1 proc.), kita (t. y. smėlynai, nenaudojamos žemės ir kt.) – virš 31,4 tūkst. ha (5,2 proc.) (1 pav.). Žemės ūkio naudmenų, pelkių ir kitų žemių plotai apskaičiuoti be minėtųjų dviejų regioninių parkų ir Trakų istorinio nacionalinio parko. Trakų istorinis nacionalinis parkas nepateikia duomenų apie šias naudmenas.

Nacionaliniuose parkuose miškai užima didžiausias teritorijas – virš 96,4 ha (62 proc. nacionalinių parkų teritorijos), vandens telkiniai – virš 25,8 tūkst. ha (17 proc.), gyvenvietės – virš 1,5 tūkst. ha (1 proc.), žemės ūkio naudmenos (be Trakų istorinio nacionalinio parko) – virš 15,7 tūkst. ha (10,1 proc.), pelkės – virš 2,5 tūkst. ha (2 proc.), kita – virš 8,4 tūkst. ha (5,4 proc.) (2 pav.).

1 pav. Ŗemės naudmenų pasiskirstymas valstybiniuose parkuose (procentais) (duomenų šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2007)

Fig. 1. Repartition of land types in state parks (percentage) (database: State Service for Protected Areas, 2007)

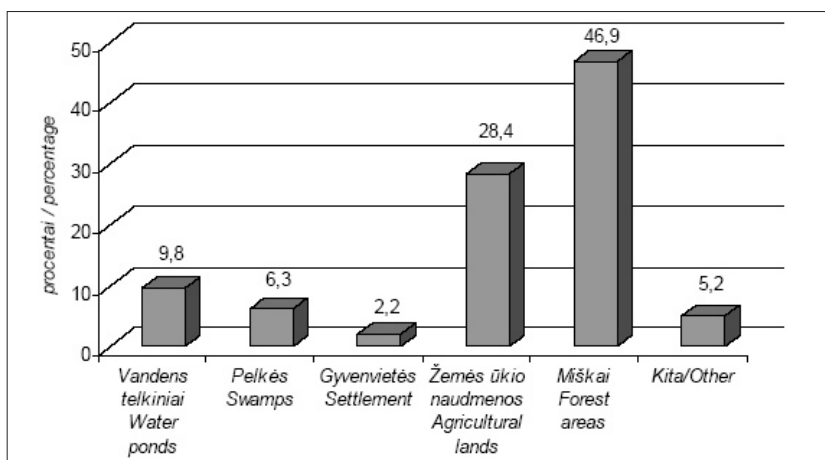

2 pav. Ŗemės naudmenų pasiskirstymas nacionaliniuose parkuose (procentais) (duomenų šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2007 m.)

Fig. 2. Repartition of land types in National parks (percentage) (database: State Service for Protected Areas, 2007)

Kaip matyti iš 1 lentelės, miškingiausias yra Dzūkijos nacionalinis parkas. Jame miškai užima daugiau kaip 48,7 tūkst. ha (87 proc.) visos teritorijos. Didelius plotus miškas užima ir Aukštaitijos bei Ŗemaitijos nacionaliniuose parkuose: atitinkamai 26,7 tūkst. ha (66 proc.) ir 9,7 tūkst. ha (44,6 proc.) parkų ploto. Vandens telkiniais išsiskiria Kuršių nerijos nacionalinis parkas. Parkas apima 16,7 tūkst. ha. Baltijos jūros ir Kuršių marių akvatorijos. Tai sudaro 63,11 proc. parko teritorijos. Mažiausiai vandens telkinių yra Dzūkijos nacionaliniame parke. Jie užima tik 23,7 tūkst. ha (0,04 proc.) parko ploto. Pelkių daugiausiai yra Aukštaitijos ir Ŗemaitijos nacionaliniuose parkuose. Juose pelkės užima panašias teritorijas, atitinkamai 1120 ha ir 963 ha. Nors procentiškai pelkių daugiau yra Ŗemaitijos nacionaliniame parke – 4,4 proc., tuo tarpu Aukštaitijos nacionaliniame parke pelkės užima 2,8 proc. teritorijos (1 lentelė). Ŗemės ūkio naudmenų kiekiu išsiskiria Ŗemaitijos nacionalinis parkas. Šios naudmenos čia užima 8,4 tūkst. ha (38,7 proc.). Mažiausiai Ŗemės ūkio naudmenų yra Kuršių nerijos nacionaliniame parke – 13 ha. (0,05 proc.).

Regioniniuose parkuose (be Pavilnių ir Verkių regioninių parkų) miškai užima virš 209,2 tūkst. ha (46,9 proc.), vandens telkiniai – virš 43,7 tūkst. ha (9,8 proc.), gyvenvietės – virš 9,7 tūkst. ha (2,2 proc.), Ŗemės ūkio naudmenos – virš 126,8 tūkst. ha (28,4 proc.), pelkės – virš 27,9 tūkst. ha (6,3 proc.), kita – virš 23 tūkst. ha (5,2 proc.). Procentinis naudmenų pasiskirstymas parkuose pavaizduotas 3 paveiksle.

3 pav. Žemės naudmenų pasiskirstymas regioniniuose parkuose (procentais) (duomenų šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2007)

Fig. 3. Repartition of land types in Regional parks (percentage) (database: State Service for Protected Areas, 2007)

Daugiausia miškų yra Labanoro regioniniame parke. Miškai čia užima 41,8 tūkst. ha. Procentiškai miškų daugiausiai yra Neries (88,66 proc.), Kurtuvėnų (78,8 proc.) ir Labanoro (75,6 proc.) regioniniuose parkuose (1 lentelė). Vandens telkiniais išsiskiria Kauno marių regioninis parkas. Jame vandens telkiniai užima virš 5,2 tūkst. ha (52,9 proc.) teritorijos. Didelę teritoriją vandens telkiniai užima ir Pajūrio regioniniame parke – virš 2,3 tūkst. ha (45,7 proc.). Čia virš 2,2 tūkst. ha (44,7 proc.) vandens telkinių dalį sudaro parkui priklausanti jūros akvatorija. Pelkės didžiausią teritoriją užima Nemuno kilpų (apie 5,3 tūkst. ha), Varnių (4,0 tūkst. ha) ir Nemuno deltos (apie 3,8 tūkst. ha) regioniniuose parkuose. Procentiškai daugiausia pelkių yra Nemuno kilpų (21 proc.), Krekenavos (16 proc.) ir Nemuno deltos (13 proc.) regioniniuose parkuose (1 lentelė). Žemės ūkio naudmenų didžiausi plotai yra Nemuno deltos (virš 14,9 tūkst. ha), Metelių (virš 9,7 tūkst. ha) ir Salantų (virš 8,8 tūkst. ha) regioniniuose parkuose. Procentiškai žemės ūkio naudmenų daugiausia yra Salantų (66,9 proc.), Sirvėtos (56,57 proc.) ir Metelių (54,8 proc.) regioniniuose parkuose (1 lentelė).

1 lentelė. Valstybinių parkų žemės naudmenų suvestinė (duomenų šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2007)

Table 1. Structure of land types in state parks (database: State Service for Protected Areas, 2007)

Valstybiniai parkai State parks	Bendras plotas Total area ha	Žemės naudmenų pasiskirstymas Repartition of land type					
		Žemės ūkio naudmenos Agricultural lands %	Miškai Forest area %	Vandens telkiniai Water bodies %	Pelkės Swamps %	Gyvenvietės Settlements %	Kita Other %
Nacionaliniai parkai	156 228	10,1 *	62	17	2*	1	5,4*
1. Aukštaitijos NP	40 570	14,9	66,0	14,5	2,8	1,6	0,2
2. Žemaitijos NP	21 720	38,7	44,6	8,5	4,4	1,7	2,1
3. Dzūkijos NP	58 519	2,7	87,3	0,04	0,8	0,4	8,76
4. Kuršių nerijos NP	27 219	0,05	27,38	63,11	0,1	0,62	8,74
5. Trakų istorinis NP	8 200	–	47,6	17,1	–	2,1	–
Regioniniai parkai	446648,89	28,4*	46,9*	9,8*	6,3*	2,2*	5,2*
Anykščių RP	15 212	22,0	33,0	8,0	1,0	7,0	29,0
Asvejos RP	11 589	20,1	51,5	16,0	8,4	0,8	3,2
Aukštadvario RP	17 032,43	38,09	51,12	7,63	0,55	2,57	0,04

Valstybiniai parkai <i>State parks</i>	Bendras plotas <i>Total area ha</i>	Žemės naudmenų pasiskirstymas <i>Repatriation of land type</i>					
		Žemės ūkio naudmenos <i>Agricultural lands %</i>	Miškai <i>Forest area %</i>	Vandens telkiniai <i>Water bodies %</i>	Pelkės <i>Swamps %</i>	Gyvenvietės <i>Settlements %</i>	Kita <i>Other %</i>
Biržų RP	14 659	19,8	48,5	3,6	2,6	1,7	23,8
Dieveniškų istorinis RP	8609	45,2	51,0	0,3	0	1,9	1,6
Dubysos RP	11 546,58	52,8	42,9	0,7	0	0,6	3,0
Gražutės RP	29 471	14,8	55,0	19,0	2,4	0,7	8,1
Kauno marių RP	9897,3	10,5	33,6	52,9	1,2	1,5	0,3
Krekenavos RP	11 968	33,0	43,0	3,0	16,0	3,0	2,0
Kurtuvėnų RP	15 090	2,8	78,8	0,4	17,5	0,5	0
Labanoro RP	55 344	4,9	75,6	12,7	5,4	1,1	0,3
Metelių RP	17 729	54,8	14,6	23,8	3,8	1,7	1,3
Nemuno deltos RP	29 013	51,6	10,3	17,3	13,0	0,6	7,2
Nemuno kilpų RP	25 171	6,0	67,0	1,0	21,0	3,0	2,0
Neries RP	10 587,92	2,08	88,66	1,96	0,45	0,58	6,27
Pagramančio RP	13 628	35,7	58,1	2,3	2,6	1,2	1,0
Pajūrio RP	5869,98	8,6	16,2	45,7	1,3	2,1	26,1
Panemunių RP	10 546,65	42,8	25,5	13,4	0,2	4,1	14,0
Pavilnių RP	2153,45	–	–	–	–	–	–
Rambyno RP	4811	39,9	49,9	5,1	0,6	1,6	2,9
Salantų RP	13 264,75	66,9	25,1	1,3	0	6,5	0,2
Sartų RP	12 248	28,5	29,0	16,5	7,1	2,2	16,7
Sirvėtos RP	9044	56,57	33,75	4,97	2,22	2,37	0,12
Tytuvėnų RP	18 158, 95	29,71	45,35	1,89	10,69	1,9	10,46
Varnių RP	33 471,50	48,8	31,2	5,3	11,9	1,0	1,8
Veisiejų RP	12 200	24,2	55,7	13,6	1,7	4,8	0
Ventos RP	10 630	37,0	52,7	1,7	0,9	7,3	0,4
Verkių RP	2673,38	–	–	–	–	–	–
Vištyčio RP	10 100	41,3	50,3	0,5	4,0	0,8	3,1
Žagarės RP	4930	21,7	59,0	1,8	0,1	15,9	1,5
Iš viso	602 876,89	23,7	50,7	11,6	5,1	1,9	5,2

* Remiantis ne visais duomenimis / * *Based on incomplete data*

Vienas faktorių, lemiančių toki žemės naudmenų pasiskirstymą valstybiniuose parkuose, yra gamtinis pamatas. Pavyzdžiui, Dzūkijos nacionaliniame parke žemės ūkio naudmenų užimamas plotas yra nedidelis, nes parko teritorijoje vyrauja smėlingos lygumos. Tokia teritorija palankesnė miškams augti. Aukštaitijos nacionaliniame parke bei Labanoro, Kurtuvėnų, Gražutės regioniniuose parkuose dideles teritorijas užima kalvotos moreninės aukštumos. Šiame žemėvaizdyje sąlygos žemės ūkiui yra gana prastos. Todėl didelė dalis žemės naudmenų minėtuose parkuose yra skirta miškui ir kitos paskirties žemėms. O štai Salantų, Krekenavos, Pagramančio regioniniuose parkuose didžiąją dalį užima molingosios

lygumos, kurios yra palankiausios sąlygos žemės ūkio veiklai, todėl ir žemės ūkio naudmenų šiuose parkuose yra nemažai (1 lentelė).

2. Sąlygos ūkinei veiklai valstybiniuose parkuose

Valstybinių parkų pagrindinis steigimo tikslas yra aplinkos apsauga, o ne ūkinė veikla. Todėl ne visos žemės naudmenos yra skirtos ūkinei veiklai vystyti. Ūkinė veikla leidžiama teritorijose, kurioms pagal funkcinių zonavimą yra suteiktas ūkinis prioritetas. Šios teritorijos nepasižymi gamtos ar kultūros paveldo vertybėmis. Tai miškingos arba agrarinės teritorijos, taip pat bendro naudojimo stambūs vandens telkiniai. Kai kuriuose parkuose tokia zona visai neišskirta.

Ūkinio prioriteto zonos užima apie 21 proc. bendro valstybinių parkų ploto. Tai daugiausia miškų ūkio ir žemės ūkio naudmenos. Nacionaliniuose parkuose ūkinio prioriteto zonos užima daugiau kaip 25 proc. (apie 40 tūkst. ha) bendros teritorijos, regioniniuose parkuose – virš 19 proc. (apie 87 tūkst. ha).

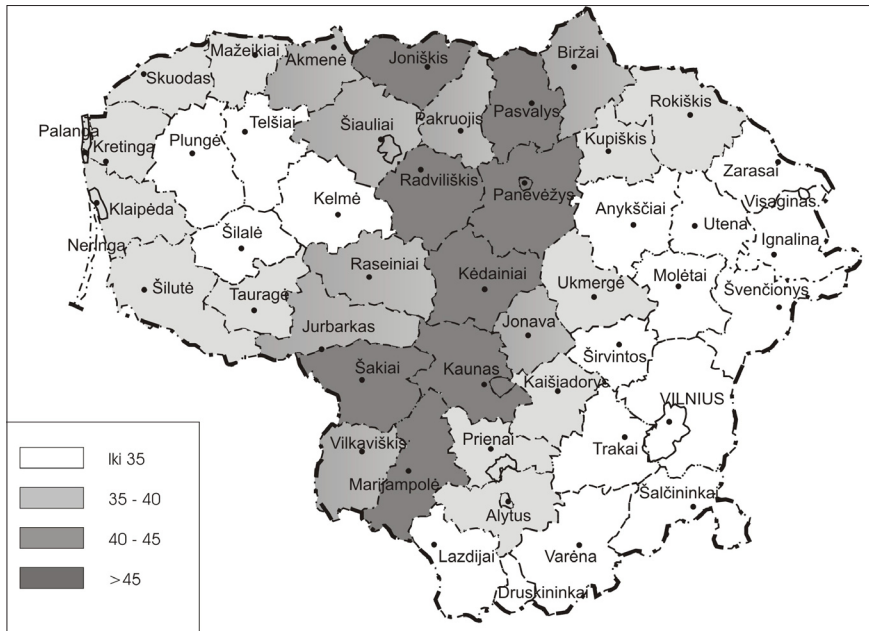
Nacionaliniuose parkuose didžiąją dalį ūkinio prioriteto zonoje sudaro miškų ūkio naudmenos – 76,2 proc. Manytina, kad palankiausios sąlygos miškų ūkiui vystyti būtų Dzūkijos nacionaliniame parke, kurio ūkinėje zonoje yra 21,9 tūkst. ha miško (39,2 proc. ūkinės zonos). Aukštaitijos ir Žemaitijos nacionaliniuose parkuose miškų ūkiui vystyti sąlygos yra panašios. Čia miškų ūkio prioriteto zonos atitinkamai užima 12 ir 15 proc. Miškų ūkio vystyti negalima Trakų istoriniame ir Kuršių nerijos nacionaliniuose parkuose. Nors miškai šiuose parkuose užima gana dideles teritorijas (1 lentelė), jiems yra suteikta konservacinė ar rekreacinė funkcija, miškų ūkio funkcinė zona čia neišskirta.

Regioniniuose parkuose miškų ūkio naudmenos užima apie 62 proc. visos ūkinio prioriteto zonos. Tinkamos sąlygos miškų ūkio vystymui būtų Labanoro regioniniame parke. Čia ūkinėje zonoje yra apie 18 tūkst. ha miško (32,5 proc. ūkinės zonos). Miškų ūkis taip pat galėtų būti svarbi ūkinė veikla Gražutės, Krekenavos ir Pagramančio regioniniuose parkuose. Šiuose parkuose miškų ūkio zonos užima atitinkamai 6,4 tūkst. ha, 4,7 tūkst. ha ir 4,2 tūkst. ha bendro ūkinio prioriteto zonos teritorijos. Kituose parkuose miškų ūkio zonos užima mažesnes teritorijas, o kai kuriuose jos visai neišskirtos, t. y. Aukštadvario, Biržų, Dubysos, Kauno marių, Metelių, Nemuno deltos, Neries, Pajūrio, Panemunių, Pavilnių, Salantų, Verkių regioniniuose parkuose.

Žemės ūkio sąlygas geriausiai nusako žemės ūkio naudmenų našumo (kokybės) balas. Vidutinis žemės ūkio naudmenų našumo balas Lietuvoje yra 39,1. (Žemės..., 2004). Mažiausias žemės ūkio naudmenų našumas yra Žemaičių ir Baltijos aukštumose bei Pietryčių smėlingoje lygumoje. Didžiausias žemės ūkio naudmenų našumas – Vidurio Lietuvos žemumoje (4 pav.).

Žemės ūkio prioriteto zonos nacionaliniuose parkuose užima virš 19 proc. ūkinės zonos. Pagal žemės ūkio naudmenų našumo balą, žemės nacionaliniuose parkuose nėra aukštos kokybės (2 lentelė). Didžiausia žemės ūkio prioriteto zona yra Žemaitijos nacionaliniame parke – daugiau kaip 3000 ha (14,7 proc. ūkinės zonos). Kuršių nerijos nacionaliniame parke ši zona neišskirta.

Regioniniuose parkuose žemės ūkio prioriteto zonos užima virš 35 proc. Didžiausius plotus ūkinėje zonoje žemės ūkio prioriteto zona užima Varnių, Anykščių, Labanoro, Veisiejų, Gražutės regioniniuose parkuose. Žemės ūkio naudmenų našumo balas regioniniuose parkuose įvairus. Geriausia žemės kokybė yra Krekenavos ir Žagarės regioniniuose parkuose – našumo balas daugiau kaip 45 (2 lentelė). Palyginus 1 lentelės kiekybinius ir 2 lentelės kokybinius rodiklius, išsiskiria keletas parkų, kurių teritorijose žemės ūkis turėtų būti viena pagrindinių veiklos rūšių. Tai Panemunių, Salantų, Krekenavos regioniniai parkai. Regioniniuose parkuose, kuriuose žemės ūkio naudmenų našumas mažas, t. y. iki 35 balų, ūkininkavimo sąlygos yra ne tokios palankios.

4 pav. Žemės ūkio naudmenų našumas (balais) (Mališauskas, 1993)
 Fig. 4. Agricultural lands valuation by economic grades (Mališauskas, 1993)

2 lentelė. Valstybinių parkų skirstymas pagal žemės našumo balus

Table 2. The situation of state parks according to agricultural lands valuation by economic grades

Žemės ūkio naudmenų našumo balai / Economic grades of agricultural lands			
Iki 35	35-40	40-45	>45
Kuršių nerijos NP, Varnių RP, Anykščių RP, Gražutės RP, Veisiejų RP, Aukštaitijos NP, Nerios RP, Labanoro RP, Sirvėtos RP, Aukštadvario RP, Verkių RP, Asvejos RP, Pavilnio RP, Dieveniškų istorinis RP, Trakų istorinis NP	Salantų RP, Pajūrio RP, Rambynų RP, Nemuno deltos RP, Ventos RP, Nemuno kilpų RP	Kurtuvėnų RP, Dubysos RP, Vištyčio RP	Krekenavos RP, Žagarės RP
Žemaitijos NP, Sartų RP, Metelių RP, Dzūkijos NP, Pagamančio RP		Panemunių RP, Kauno marių RP, Biržų RP	
		Tytuvėnų RP	

NP – nacionalinis parkas / National park; RP – regioninis parkas / Regional park

Be žemės ūkio naudmenų našumo balo, ūkininkavimo sąlygas lemia specifinės gamtinės kliūtys, t. y. potvynių užliejamos ir intensyvaus karsto vietovės. Teritorijos, kurioms būdingos šios gamtinės kliūtys, priskiriamos mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms.

Potvynių užliejamos vietovės – tai mažiau palankios ūkininkauti vietovės, kuriose ūkininkavimą apsunkina periodiškai pasikartojantys potvyniai arba kuriose yra reali šių potvynių grėsmė (Žemės..., 2004). Į šių teritorijų grupę patenka Nemuno deltos ir Rambynų regioninių parkų teritorijos.

Intensyvaus karsto vietovės – tai mažiau palankios ūkininkauti vietovės, kuriose ūkininkavimą apsunkina intensyvaus karsto reiškiniai (Žemės..., 2004). Tai būdinga teritorijai, kurioje įkurtas Biržų regioninis parkas.

Valstybiniuose parkuose, turinčiuose daug vandens telkinių, galima plėtoti ūkio šaką – žvejybą (tiek mėgėjišką, tiek verslinę). Palankiausios sąlygos šiai ūkio šakai plėtoti parkuose, turinčiuose virš 5000 ha vandens telkinių. Tai būtų Kuršių nerijos (vandens telkiniai užima 16 700 ha parko teritorijos) ir Aukštaitijos (5880 ha) nacionaliniai parkai bei Gražutės (5566 ha), Kauno marių (5225,5 ha), Labanoro (7000 ha), Nemuno deltos (5017 ha) regioniniai parkai. Kuršių nerijos nacionaliniame parke ši ūkinė veikla plėtojama.

3. Ūkinės veiklos problemos valstybiniuose parkuose

Visos ūkinės veiklos problemos kyla iš apribojimų, kurie numatyti valstybiniuose parkuose. Juos galima suskirstyti į tris grupes: 1) apribojimai, neleidžiantys žaloti gamtos ir kultūros paveldo vertybių; 2) apribojimai, orientuojantys į darnų vystymąsi; 3) apribojimai, reguliuojantys statybų plėtrą ir būdus (Baškytė, 2006).

Apribojimai, kurie sudaro sąlygas valstybinių parkų darniam vystymuisi, šiame straipsnyje yra patys aktualiausi. Jie sudaro prielaidas gamtos išteklius (žemę, miškus ir kt.) naudoti atsivėlgiant ir susiklosčiusias gamtines sąlygas, kraštovaizdžio įvairovę, jo savitumus. Skatinama tradicinės žemės ūkio veiklos (t. y. gyvulininkystė, bitininkystė, žvėrininkystė, paukštininkystė bei augalininkystė, sodininkystė ir daržininkystė (Lietuvos Respublikos..., 2004b)) plėtra, nestatant stambių gyvulininkystės kompleksų, nes ji padeda išsaugoti kraštovaizdžio įvairovumą, pievų augmeniją ir gyvūniją, gamtos išteklius naudojant neribotą laiką jų nenualinant. Jei natūraliose pievose, ganyklose nebūtų vykdomas ekstenzyvus ūkininkavimas – plotai užželtų krūmais ir medžiais. Tai būtų didžiausia grėsmė jų biologinei įvairovei. Dėl to apribojama tik tokia veikla, kuri galėtų staiga ir negrįžtamai sunaikinti gamtos vertybes, pavyzdžiui, pievų suarimas, melioracijos darbai, kalkinimas, trąšų naudojimas ir pan.

Daugiausiai problemų kyla žemės ūkio sferoje.

Vadovaujantis specialiosiomis žemės ir miško naudojimo sąlygomis, valstybiniuose parkuose draudžiama kurti stambius specializuotus (sodininkystės, gėlininkystės, šiltnaminės daržininkystės, paukštininkystės, žvėrininkystės, tvenkininės žuvininkystės ir kt.) ūkius, darkančius tradicinį kraštovaizdžio pobūdį (Lietuvos Respublikos..., 1992). Specializuotu ūkiu laikomas toks ūkis, kurio ne mažiau kaip 50 proc. visos gaminamos prekinės produkcijos sudaro specializacijos krypties produkcija (Lietuvos respublikos..., 2004b). Tačiau kyla klausimas dėl stambaus ūkio sampratos, nes joks įstatymas ar kitas teisės dokumentas neapibrėžia ūkio dydžio sąvokų. Neaišku, kas yra smulkus, vidutinis ir stambus ūkis. Tuo pasinaudodami ūkininkai daugelyje valstybinių parkų yra sukūrę stambių ūkių, kurie dažniausiai yra specializuoti.

Iš čia kyla ir kita problema. Valstybinių parkų individualūs apsaugos reglamentai ir (ar) statybų saugomose teritorijose regioniniai architektūriniai reglamentai nustato leidžiamas ir rekomenduojamas statinių formas, dydžius, teritorijos užstatymo procentą ir pan. O sukūrus stambių, specializuotą ūkį, atsiranda poreikis turėti didelių ūkinių ir kt. pastatų, kuriuose būtų sandėliuojama ūkio pagaminta produkcija, laikomi galvijai, laikoma žemės ūkio technika ir pan.

Kaip pavyzdį norėtume paanalizuoti Krekenavos regioninį parką. Šio parko agrarinėje teritorijoje, užimančioje daugiau kaip 3,5 tūkst. ha, ūkininkauja 30 ūkininkų, kurie naudoja vidutiniškai nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų hektarų žemės. Dalis jų specializuojasi pieno gamyba, bulvių, daržovių, javų bei kitų kultūrų auginimu. Viena aktualiausių šių ūkininkų problemų – pastatų statyba ir rekonstrukcija, nes, pasiekus aukštą ūkio technologinį lygį, didėjant konkurencijai, ūkininkas, norėdamas išsilaikyti rinkoje, priverstas modernizuoti ir plėsti savo ūkį (Kriaučiūnas, 2008). Tačiau minėtieji reglamentai užkerta tam kelią. Ūkininkai teigia, kad minėtieji apribojimai, t. y. draudimas kurti stambius specializuotus ūkius, iš esmės sustabdė visus darbus, susijusius su ūkių modernizavimu ir plėtra, ES paramos pasinaudojimu (Kriaučiūnas, 2008).

Blogiausia tai, kad pamirštama, jog valstybiniuose parkuose pirmas prioritetas yra saugojimas, o ne ūkininkavimas. Ūkininkai ES paramą gali gauti, pasirinkę atitinkamą ūkininkavimą, kuris neprieštarauja valstybinių parkų steigimo tikslams.

Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje numatytos keturios remiamos kryptys: 1) žemės, maisto ūkio ir miškininkystės sektorių konkurencingumo didinimas; 2) aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas; 3) gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas; 4) „Leader“ metodo įgyvendinimas (Lietuvos..., 2007).

Valstybiniuose parkuose ūkininkaujantys ūkininkai gali gauti paramą pagal šios programos antros krypties priemones, kurios padėtų išsaugoti biologinę įvairovę ir atkurti kraštovaizdį. Tai 1) „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ kryptis, kuri apima 4 programas: a) kraštovaizdžio tvarkymo programa; b) ekologinio ūkininkavimo programa; c) nykstančių Lietuvos senųjų veislių gyvulių ir naminių paukščių išsaugojimo programa; d) „rizikos“ vandens telkinių programa; 2) Natura 2000 išmokos ir išmokos, susijusios su direktyva 2000/60/EB (Parama Natura 2000 vietovėse žemės ūkio plotuose); 3) Natura 2000 išmokos (Parama Natura 2000 vietovėms miškuose) ir kt. Manytina, kad šių priemonių įgyvendinimas teiktų abipusę naudą tiek valstybiniam parkams, tiek ūkininkams.

Opi problema yra draudimas dalyti valstybinių parkų teritorijose turimus žemės ūkio bei miško ūkio paskirties sklypus. Saugomų teritorijų įstatymo 31 straipsnyje teigiama, kad valstybiniuose parkuose privačios nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo neleidžiama dalyti dalimis parduodant, išnuomojant, atidalijant, įkeičiant, dovanojant, išskyrus atvejus, kai keičiamos gretimų sklypų ribos (Lietuvos Respublikos..., 2001b).

Ši problema būtų išspręsta patvirtinus LR Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, kuriame teigiama, kad po sklypo padalijimo kiekviena sklypo dalis turėtų būti ne mažesnė kaip 5 hektarai kalvotose ir 10 ha kitose teritorijose, o prieinančių prie vandens telkinių žemės sklypų pakrančių ilgis taptų mažesnis kaip 50 metrų (Lietuvos Respublikos..., 2008b). Tačiau vėl kyla daug neaiškumų. Neaišku, kodėl numatyti skirtingi sklypų plotai kalvotose ir kitose teritorijose? Kokios teritorijos laikomos kalvotomis? Kodėl būtent numatytas toks prieinančių prie vandens telkinių žemės sklypų pakrančių ilgis?

Daug nesusipratimų sukelia patirtų nuostolių dėl veiklos apribojimų atlyginimas. Yra nepakankama teisinė bazė aplinką tausojančiam ūkininkavimui (pavyzdžiui, kraštovaizdžiui ir etnografiniam kaimui būdingai ekstensyviai gyvulininkystei) valstybiniuose parkuose skatinti. Kompensacijų už veiklos apribojimus sukūrimas ir praktinis įgyvendinimas galėtų sustiprinti gyventojų pasitikėjimą saugomomis teritorijomis, pašalintų nepagrįstų gąsdinimų galimybes (Saugomų..., 2007).

Yra nemažai teisinių dokumentų, kurie reglamentuoja įvairią veiklą saugomose teritorijose. Svarbiausias jų, nustatantis visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistema, jų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, reglamentuojantis veiklą jose, yra Saugomų teritorijų įstatymas. Be jo, veiklą saugomose teritorijose reglamentuoja Aplinkos apsaugos, Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, Miškų, Teritorijų planavimo, Statybos bei kiti įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos. Taip pat gausybė poįstatyminių aktų: saugomų teritorijų nuostatai, saugomų teritorijų planavimo dokumentai, saugomų teritorijų, jų zonų, teritorijos dalių ar paveldo objektų tipiniai ir (ar) individualūs apsaugos, taip pat saugomų teritorijų regioniniai architektūriniai reglamentai, įskaitant laikinus reglamentus, apsaugos sutartys, kurios gali būti sudaromos dėl veiklos apribojimų saugomose teritorijose, konkrečių žemės, miško bei vandens telkinio naudojimo sąlygų nustatymo ir kt.

Kalbant apie ūkininkavimą, vienas svarbiausių teisinių aktų yra ūkininko ūkio įstatymas, kuris nustato ūkininko teisinį statusą, ūkininko ir jo partnerių veiklos pagrindus, ūkininko ūkio įregistravimo bei išregistravimo sąlygas ir tvarką, ūkininkui teikiamą paramą ir ūkininko sodybos ar pagalbinio ūkio ir kitos paskirties (fermų, ūkio, šiltnamių, kaimo turizmo) pastatų statybos sąlygas (Lietuvos Respublikos..., 2002). Tačiau jame nėra nė vieno skirsnio ar straipsnio apie ūkininkavimo sąlygas valstybiniuose parkuose ir kitose saugomose teritorijose.

Ūkininkai, kiti valstybinių parkų gyventojai iš esmės turi labai mažai žinių apie jų turimų, valdomų žemės sklypų priklausomybę vienai ar kitai valstybinio parko zonai, kurių reikalavimų jie turi laikytis. Ši informacija žmonėms turėtų būti pateikiama paprastai, suprantamai. Aišku, tai reikalauja daug įdirbio. Visuomenės mokymas bei informavimas šiuo metu yra skirtingo vystymosi lygmens. Dažnai informacija visuomenei yra nepasiekiamo dėl techninių kliūčių, ypač šalies rajonuose. Dėl to turėtų būti plėtojama švietėjiška veikla, rengiami specialūs seminarai ir pan., siekiant supažindinti žmones su jų valdomuose žemės sklypuose galiojančiais apribojimais, galimybėmis pasinaudoti parama ir pan.

Labai svarbu, kad ūkininkai ir aplamai visa visuomenė suprastų, jog augalų, gyvūnų, kraštovaizdžio įvairovės palaikymas ir apsauga yra specifinė veikla. Reikia suvokti keletą svarbių dalykų. Pirma, gamtos palaikymu bei apsauga būtina rūpintis jau šiandien. Klysta tie, kurie mano, kad pirmiausia reikia pasirūpinti materialine žmonių gerove, o ją sukūrus, bus galima užsiimti ir gamtos apsauga. Tokia nuomonė yra klaidinga, nes gali nebeklikti kyla saugoti. Antra, labai svarbu, kad gamtosaugos žemės ūkyje svarbos suvokimas būtų visuotinis. Klysta stambieji ūkininkai manydami, kad gamtos apsauga užsiims smulkieji ūkininkai. Labai svarbu, kad agrarinės aplinkosaugos poreikį suprastų visi žemdirbiai ir žemės ūkio vystymo gaires formuojantys politikai.

Išvados

1. Miškų ūkiui vystyti tinkamiausi būtų Dzūkijos nacionalinis parkas ir Labanoro regioninis parkas, nes čia ūkinėse zonose didžiąją dalį naudmenų sudaro miškai, atitinkamai 87,3 ir 75,6 proc. bendro parko ploto, žuvininkystė rekomenduojama Kuršių nerijos (vandens telkiniai užima 16,7 tūkst.

ha) ir Aukštaitijos (virš 5,8 tūkst. ha.) nacionaliniuose parkuose bei Kauno marių (virš 5,2 tūkst. ha), Labanoro (7 tūkst. ha), Nemuno deltos (5 tūkst. ha) ir Gražutės (virš 5,5 tūkst. ha) regioniniuose parkuose. Pagal žemės ūkio naudmenų užimamą plotą ir žemės našumo balą, žemės ūkiui geros sąlygos yra Panemunių (užimamas plotas – 42,8 proc.; našumo balas 40–>45), Salantų (66,9 proc.; 35–40) ir Krekenavos (33 proc.; >45) regioniniuose parkuose.

2. Svarbiausi veiksniai, veikiantys žemės ūkio veiklą valstybiniuose parkuose, – valstybiniuose parkuose esančių žemės naudmenų kiekybė bei kokybė. Daugumos valstybinių parkų žemės ūkio naudmenos yra prastesnės kokybės nei Lietuvos vidurkis (39,1). Net 42,9 proc. visų valstybinių parkų žemės našumo balas yra mažesnis nei 35. 31,4 proc. parkų žemės našumo balas svyruoja nuo 35 iki 40. 20 proc. parkų žemės kokybės balas – 40–45. Ir tik 5,7 proc. parkų žemės kokybė yra labai geros kokybės, jos našumo balas yra didesnis nei 45.

3. Nemažai problemų, susijusių su ūkine veikla, valstybiniuose parkuose kyla dėl teisės dokumentų nesuderinamumo. Taip pat dėl informacijos stokos apie apribojimų galiojimą bei kaip tuos apribojimus suderinti su vykdoma veikla.

Literatūra

Baškytė R. 2006. Iš ko susideda Lietuvos saugomų teritorijų sistema? Lietuvos saugomos teritorijos: informacinis leidinys – žinynas. Vilnius: Lututė, p. 19–24

ES buveinių direktyvos IV priedo drugių rūšys. 2007. <<http://www.birdlife.lt/index.php/gamtos-klase>> [žiūrėta 2009-02-12].

Grakauskas E. 2004. Ūkininko ūkio teisinis statusas. *Teisė* 50, p. 1–7.

Kavaliauskas P. 1992. Metodologiniai kraštotvarkos pagrindai. Vilnius: Academia, p. 62–70.

Kavaliauskas P. 2006. Saugomų teritorijų tinklo raida. *Lietuvos saugomos teritorijos: informacinis leidinys – žinynas*. Vilnius: Lututė, p. 8–14.

Kriauciūnas V. J. 2008. Saugomos teritorijos ir žemės ūkio veikla. *Savivaldybės žinios*, Nr. 24(452).

Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės. 2007. LR Žemės ūkio ministerija.

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. 1992. *Valstybės žinios*, Nr. 5-75; 1996, Nr. 57-1335; 1997, Nr. 65-1540; 2000, Nr. 39-1093; 2002, Nr. 2-49; 2003, Nr. 61-2763; 2004, Nr. 36-1179, Nr. 60-2121; 2005, Nr. 47-1558; 2008a, Nr. 120-4550.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų“. 1992. *Valstybės žinios*, Nr. 22-652.

Lietuvos Respublikos statybos įstatymas. 1996. *Valstybės žinios*, Nr. 32-788; 2001, Nr. 101-3597; 2002, Nr. 124-5625; 2003, Nr. 104-4649, Nr. 123-5592; 2004, Nr. 73-2545; 2005, Nr. 143-5175; 2006, Nr. 116-4402; 2007, Nr. 55-2127.

Lietuvos Respublikos miškų įstatymo pakeitimo įstatymas. 2001a. *Valstybės žinios*, Nr. 35-1161.

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. 2001b. *Valstybės žinios*, Nr. 108-3902.

Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymas. 2002. *Valstybės žinios*, Nr. 123-5537.

Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. 2004. *Valstybės žinios*, Nr. 153-5571.

Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2004a. *Valstybės žinios*, Nr. 21-617.

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministro įsakymas „Dėl specializuoto ūkio apibrėžimo bei tradicinių žemės ūkio produktų sąrašo patvirtinimo“. 2004b. *Valstybės žinios*, Nr. 84-3053.

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas. 2008b. *Projektas* Nr. XP-3451.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, Žin., 2008c, Nr. 81-3174.

Mališauskas V. 1993. Gamtos išteklių naudojimas ir apsauga. Vilnius: Academia, p. 101–108.

Mirinas S., Bartkevičius S., Žalkauskas R. 2007. Saugomos teritorijos Lietuvoje. Kaunas: Akademija, p. 70–74.

Saugomų teritorijų problemos ir tendencijos. 2007. <<http://www.vst.lt/VI/index.php#r/51>> [žiūrėta 2009-01-26].

Nustatyti mažiaus palankių ūkininkauti vietovių išskyrimo rodikliai. 2004. <http://www.zum.lt/min/Informacijaldsp_news.cfm?NewsID=1731&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=98&list=10> [žiūrėta 2009-02-02].

Agricultural Activities in State Parks of Lithuania

Summary

The network of Lithuanian protected areas has had a long and difficult history of establishment, transformation and development, and its roots go back to the earliest times of the country, whereas the top is the current time with the inevitable process of follow-up. We can say that since 1992 we have had no isolated protected areas or network of protected areas but we have had a scientifically based system of protected areas.

The network of protected areas in Lithuania covers over 999 thousand ha, i.e. 15.3 percent of the country area. Of these, about 603 thousand ha are covered by state parks.

Agricultural activities in protected areas are regulated. In most such areas, protection was related with prohibition of agricultural activity. As a result, some protected areas have changed due to the fact that such activities as haymaking, pasturage and others were forbidden. These agricultural activities supported ecosystem balance. There has not been taken into account that some ecosystems cannot exist without human intervention. For example, prohibition of haymaking or animal pasturage cause overgrowing of the areas with bushes and they lose their ecological value. In the course of time, the processes of overgrowing with algae intensify in the reed areas where haymaking is forbidden and, as a result, water birds cannot live in such areas.

In protected areas, economic activities such as agriculture, forestry, and fishing are performed. No reports with detailed data on economic activities in the protected areas, i.e., on the dominant types of activities and their scope in separate protected areas, have been found. This work further analyzes only the agricultural activities.

According to the data provided by the State Protected Areas Service, the forests in the state parks cover 50.7 percent, water bodies 11.6 percent and settlements 1.9 percent of the total area of state parks. These data do not include information about Pavilniai and Verkiiai regional parks, because the types of land use in these parks have not been evaluated. Agricultural lands (arable lands, meadows and pastures) in state parks accounted for 23.7 percent, swamps 5.1 percent and other land types of (sand areas, waste land, etc.) 5.2 percent of the total area.

The most important factors influencing agricultural activities in state parks are quantity and quality of land in them. In the majority of state parks, the quality of land is worse than the Lithuanian average (39.1). Even in 42.9 percent of state parks, the score of land productivity is less than 35. In 31.4 percent of state parks, this score varies from 35 to 40. In 20 percent of lands, the quality score is 40–45. Only in 5.7 percent of the lands in state parks are of very high quality, i.e. scored by more than 45.

According to the portion of agricultural land area and land productivity score, good conditions for agricultural activities are in the following state parks: Panemunė (agricultural land covers 42.8 percent of the area and the productivity score is 40–45), Salantai (66.9 percent; 35–40) and Krekenava (33 percent; >45).

All problems of agricultural activity arise from restrictions for state parks. They may be classified into 3 groups: 1) restrictions preventing from damage of nature and values of cultural heritage; 2) restrictions oriented to harmonious development; 3) restrictions regulating building development and ways.

Restrictions that create possibilities for harmonious development of state parks in this article are very relevant. They lend the background for use of nature resources (land, forests and other) taking into account the existing natural conditions, variety of landscape and its originality.

In state parks, traditional agricultural activities are encouraged, without building huge factory farms, as this helps to preserve the diversity of landscape, meadow vegetation and wildlife in grasslands, and use the nature resources for an unlimited period of time without impoverishing it.

Most of conflicts between environmentalists and farmers, whose lands fall into the group of protected areas, are caused by incompatibility of laws and shortage of information.